

ИЗМЕНЕНИЯ В СТРУКТУРАТА НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИЯ ПОРТФЕЙЛ НА БЪЛГАРСКИТЕ ЗАСТРАХОВАТЕЛИ ЗА ПЕРИОДА 2006-2015 ГОДИНА

Гл. ас. д-р Анелия Панева,
СА „Д. А. Ценов” – Свищов

Резюме: Структурата на застрахователния портфейл се формира въз основа на пазарните дялове на застраховките, попадащи в даден раздел застраховане – общо застраховане или животозастраховане. Динамиката в продуктовата структура показва как се променят предпочитанията на потребителите към различните застрахователни продукти през анализирания период, което предоставя възможност да се търсят и причините за това.

Ключови думи: застрахователен портфейл, общо застраховане, животозастраховане, структурни промени

1. Въведение

Същността на застрахователната дейност се изразява във финансово компенсиране на загубите от случайни събития. Многото и разнообразни застрахователни продукти, предлагани на българския застрахователен пазар, се обособяват в два големи раздела застраховане – общо застраховане и животозастраховане. Общото застраховане обединява застраховки, чийто обект са различни видове имущество, имуществени интереси и отговорности. Обект на животозастраховането са животът, здравето и работоспособността на застрахованите лица¹.

Основен показател за състоянието и развитието на застрахователния бранш е брутният премиен приход. На базата на реализираните брутни премиини приходи по различните видове застраховки се определят пазарните им дялове. Те от своя страна формират структурата на застрахователния портфейл в общото застраховане и в животозастраховането.

Продуктовата структура не е статична. Тя търпи промени под влиянието на различни фактори. Проследяването на структурните из-

---

¹ За подробности вж.: Ерусалимов, Р., Василев, В., Панева, А., Митков, М., Нинова, В. Въведение в застраховането. В. Търново: Фабер, 2015, глава 11.

менения дава възможност да се очертае смяната на потребителските предпочитания и да се търсят причините за нея. Акцентът в настоящия доклад пада върху масово сключваните застраховки, които са показателни за предпочитанията на българските потребители.

2. Структурни изменения на застрахователния портфейл в общото застраховане

Динамиката в структурата на застрахователния портфейл по общо застраховане за анализирувания период е показана в Таблица 1.

Таблица 1. Пазарен дял (в %) на застраховките в общото застраховане за периода 2006-2015 година

Година Вид застраховка	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
„Злополука”	1,74	1,72	1,78	1,70	1,74	1,82	1,94	1,79	1,87	2,10
„Заболяване”	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,03	2,57	3,05	2,77
„Сухопътни превозни средства (без релсови превозни средства) “	38,68	44,15	45,04	41,37	36,10	32,51	31,18	28,84	30,07	30,78
„Релсови превозни средства”	0,30	0,30	0,50	0,02	0,03	0,28	0,27	0,25	0,38	0,33
„Летателни апарати”	1,42	0,71	0,46	0,82	1,06	1,04	1,10	0,65	0,51	0,64
„Плавателни съдове”	1,73	1,34	1,43	0,70	0,62	0,51	0,54	0,63	0,81	0,41
„Товари по време на превоз”	1,67	1,48	1,19	0,88	0,99	1,11	1,09	1,11	1,09	1,09
„Пожар и природни бедствия”	15,99	14,34	13,08	14,72	14,73	14,85	14,99	14,59	15,40	15,77
„Други щети на имущество”	5,45	4,69	3,86	4,36	4,28	4,14	4,46	3,85	3,20	3,01
„ГО, свързана с МПС”	25,38	24,41	25,05	30,24	35,08	38,57	39,14	40,71	38,35	37,52
„ГО, свързана с плавателни съдове”	0,21	0,17	0,13	0,18	0,18	0,16	0,12	0,08	0,09	0,09

Таблица 1. (продължение)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
„ГО, свързана с летателни апарати”	0,89	0,68	0,51	0,62	0,67	0,66	0,51	0,59	0,54	0,53
„Обща гражданска отговорност”	2,91	2,42	2,07	1,94	2,20	2,16	2,44	2,38	2,42	2,38
„Кредити”	0,57	0,74	1,96	0,81	0,58	0,60	0,65	0,53	0,55	0,54
„Гаранции”	0,45	0,27	0,23	0,19	0,28	0,22	0,06	0,07	0,05	0,23
„Разни финансови загуби”	1,63	1,82	2,03	0,78	0,74	0,55	0,42	0,43	0,48	0,74
„Правни разности”	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,11	0,00	0,00	0,00
„Помощ при пътуване”	0,98	0,76	0,69	0,67	0,72	0,82	0,95	0,93	1,14	1,07

Забележка: Изчисления на автора по данни на Комисията за финансов надзор (КФН)

Относителният дял на видовете застраховки в общото застраховане на база реализирания премиен приход е сравнително непроменен през разглеждания период. Неизменен лидер е автомобилното застраховане с относително постоянен пазарен дял за анализирания десет години около 70%. През периода обаче се наблюдава съществено изменение в дяловете на застраховките, които го формират – доброволната застраховка „Сухопътни превозни средства (без релсови превозни средства)”, по-позната като „Автокаска”, и задължителната застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите. До 2008 година пазарните позиции на доброволната застраховка постоянно се засилват, след което започват да отслабват. От 2011 година водещо място заема задължителната застраховка. Очертаните промени в потребителските предпочитания се свързват преди всичко със започналата през 2007 година световна финансова и икономическа криза. Тя доведе най-общо до забавяне на икономическото развитие, нарастване на безработицата, ограничена покупателна способност на населението, а също и до недоверие във финансовите институции. В тази ситуация потребителите логично насочват финансовите си средства за закупуване приоритетно на застраховки със задължителен характер, докато доброволните застраховки остават на заден план. Нарасналата значимост на задължителната застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите се дължи също така и на нормативни промени, довели до увеличаването на лимитите на отговорност. По-голямата застрахователна отговорност се отразява и на цената на застраховката.

Втори по пазарен дял в структурата на застрахователния портфейл по общо застраховане са имуществените застраховки, при които финансово се компенсират щети на застрахованите имущества в резултат на пожар, природни бедствия и др. Тези застраховки формират 1/5 от премийните приходи в раздел „Общо застраховане” и запазват пазарната си позиция през наблюдавания период.

Внимание заслужава и застраховката „Заболяване”. До 2012 година тя заема незначително място в продуктивния портфейл по общо застраховане, като делът ѝ не превишава 0,03%. Само за три години пазарният дял на здравната застраховка нараства до 3%. Посочената промяна в продуктивната структура се дължи основно на направените през 2012 година промени в Закона за здравното осигуряване². Те наложиха прелицензиране на здравноосигурителните дружества като застрахователи по общо застраховане, с което приходите по здравно застраховане значително се увеличиха.

3. Структурни изменения на застрахователния портфейл в животозастраховането

Динамиката в структурата на застрахователния портфейл по животозастраховане за анализирания период е показана в Таблица 2.

Таблица 2. Пазарен дял (в %) на животозастраховките за периода 2006-2015 година

Година	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Вид застраховка	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Смесена застраховка „Живот”	59,74	61,31	60,89	58,77	51,34	49,49	49,42	42,78	43,95	38,69
Рискова застраховка „Живот”	1,98	4,97	6,83	8,67	13,60	14,39	14,40	14,22	14,62	16,36
Застраховка за пенсия или рента	11,98	6,92	7,33	8,02	11,94	10,73	10,49	17,84	15,41	17,23
Женитбена и детска застраховка	3,33	3,21	3,46	3,85	2,77	2,99	3,30	3,03	2,88	2,69

² Вж. чл. 82, ал. 1 и чл. 83, ал. 1 от Закона за здравното осигуряване. Обн. ДВ. бр.70 от 19.06.1998 г., посл. изм. ДВ. бр. 20 от 15.03.2016 г.

Таблица 2. (продължение)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Застраховка „Живот”, свързана с инвестиционен фонд	7,36	10,57	6,61	4,75	5,10	7,80	7,30	5,83	4,86	6,90
Постоянна здравна застраховка	1,14	0,96	0,91	1,05	1,00	0,87	0,89	0,19	0,12	0,09
Допълнителна застраховка	6,73	3,54	3,77	4,87	4,98	5,79	6,06	5,72	4,96	4,81
Застраховка „Злополука”	7,53	8,52	10,20	10,02	9,25	7,94	8,13	6,41	6,32	5,99
Застраховка „Заболяване”	-	-	-	-	-	-	0,01	3,97	6,87	7,24

Забележка: Изчисления на автора по данни на КФН

Приведените данни показват, че най-голяма тежест имат класическите застраховки „Живот” и рентните застраховки. На дългосрочното застраховане се дължат около 74% от приходите. Смесените застраховки „Живот” са с най-висок дял в премийния приход. През анализирания период обаче се отчита съществено му намаление с над 20 процентни пункта. В същото време рисковите застраховки „Живот”, при които застрахователят носи отговорност само за риска „смърт”, се характеризират със засилване на потребителския интерес. Техният дял в премийния приход нараства осем пъти. Посочената промяна също може да се отдаде на проявлението на световната финансова криза. При ограничени финансови възможности потребителите се ориентират към продукти, които покриват само основни рискове и следователно са по-евтини.

При пенсионните застраховки в началото е налице намаляване на потребителския интерес. Освен ефекта на световната криза, като причина за малката популярност на пенсионните застраховки може да се посочи и все още силната роля на държавата в осигуряването на пенсионни доходи. Освен това конкурентни пенсионни услуги се предлагат и от дружествата за допълнително пенсионно осигуряване. През последните три години пазарният дял на пенсионните застраховки нараства, като очакванията са те да придобиват все по-голяма популярност предвид негативните демографски процеси и ниския размер на държавните пенсии.

Най-динамично развиващата се животозастраховка до 2007 година е застраховката „Живот”, свързана с инвестиционен фонд. Голем

мият интерес към нея е предизвикан от високата доходност, предлагана от инвестиционните фондове, с които работят животозастрахователите. Като следствие от глобалната финансова криза, причинила срив на капиталовите пазари, от 2008 година се наблюдава намаление на пазарния дял на тази застраховка.

Интересна е промяната в дела на здравните застраховки. Постепенно спада делът на дългосрочната постоянна здравна застраховка, а се увеличава делът на краткосрочната застраховка „Заболяване”. Последната се предлага от 2012 година, развива се изключително динамично и за четири години достига пазарен дял от 7%. Причината и в този случай може да се търси в нормативните промените относно доброволното здравно осигуряване. С приемането им отпадна възможността по предлаганите до момента постоянна здравна застраховка и допълнителна застраховка застрахователите да покриват събития, свързани с възстановяване на медицински разходи и хоспитализация. Това наложи дружествата да кандидатстват за нов лиценз по здравно застраховане и отвори пазарна ниша за нови животозастрахователни продукти.

Заключение

Промените в структурата на застрахователния портфейл през периода 2006-2015 година се свързват преди всичко със световната финансова и икономическа криза от 2007 година. Установява се, че в периоди на финансови затруднения потребителите насочват средствата си за закупуване приоритетно на задължителни или на евтини застраховки. Освен факторите на икономическата среда върху потреблението на различните видове застраховки влияние оказват също законодателните промени по прелицензиране на здравноосигурителните дружества и нарасналите лимити на застрахователна отговорност по задължителната застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилите, отразяващи се в увеличаване на нейната цена.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ерусалимов, Р., Василев, В., Панева, А., Митков, М., Нинова, В. Въведение в застраховането. В. Гърново: Фабер, 2015.
2. Закон за здравното осигуряване.
3. Кодекс за застраховането.
4. www.fsc.bg – интернет страница на Комисията за финансов надзор.